

## CHAQALOQLARDA NEKROTİK ENTEROKOLITNI TASHHISLASH

*Baymuratov Nemat Sadirdenovich*  
*nematboymurodov602@gmail.com*

**Annotatsiya:** Nekrotik enterokolit – bu muddatidan oldin tug‘ilgan yangi tug‘ilgan chaqaloqlarning eng xavfli va murakkab kasalliklaridan biridir. Zamonaviy tibbiyot amaliyotida ushbu kasallikni erta aniqlash, aniq tashxis qo‘yish va samarali davolash, chaqaloq hayoti uchun hal qiluvchi ahamiyatga ega bo‘lib qolmoqda. Buning uchun muhim jihatlar – kasallikni erta bosqichida aniqlash, klinik va laborator belgilarni puxta tahlil qilish, zamonaviy instrumental tadqiqot usullarini to‘liq va o‘z vaqtida qo‘llash sanaladi. Tashxis jarayonida chuqur klinik qarash, ko‘p bosqichli monitoring va har bir chaqaloq ahvoriga alohida yondashuv talab qilinadi.

**Kalit so'zlar:** nekrotik enterokolit, chaqaloq, diagnostics, klinik belgilari, laborator tekshiruv, instrumental tekshiruv, abdominal rentgen, Bell mezon, perinatal omillar, neonatal intensiv terapiya.

**Аннотация:** Некротический энтероколит — одно из самых опасных и сложных заболеваний недоношенных новорожденных. В современной медицинской практике раннее выявление, точная диагностика и эффективное лечение этого заболевания имеют решающее значение для жизни ребенка. Важными аспектами в этом отношении являются раннее выявление заболевания, тщательный анализ клинических и лабораторных признаков, полное и своевременное использование современных инструментальных методов исследования. Диагностический процесс требует тщательного клинического обследования, многоэтапного наблюдения и индивидуального подхода к состоянию каждого ребенка.

**Ключевые слова:** некротический энтероколит, ребенок, диагностика, клинические признаки, лабораторное исследование, инструментальное исследование, рентгенография брюшной полости, критерий Белла, перинатальные факторы, интенсивная терапия новорожденных.

**Abstract:** Necrotic enterocolitis is one of the most dangerous and complex diseases of premature newborns. In modern medical practice, early detection, accurate diagnosis and effective treatment of this disease are of crucial importance for the life of the baby. Important aspects for this are early detection of the disease, careful analysis of clinical and laboratory signs, full and timely use of modern instrumental research methods. The diagnostic process requires a thorough clinical examination, multi-stage monitoring and an individual approach to the condition of each baby.

**Key words:** necrotic enterocolitis, baby, diagnostics, clinical signs, laboratory examination, instrumental examination, abdominal x-ray, Bell's criterion, perinatal factors, neonatal intensive care.

## KIRISH

Nekrotik enterokolit rivojida perinatal, prenatal va postnatal davrdagi omillar, jumladan, homila yetilmasligi, onaning kasalliklari, yo'ldoshning qon aylanishi buzilishlari, infeksiya agentlar, chaqaloqning immun va hazm qilish tizimidagi o'zgarishlar muhim rol o'ynaydi. Odatda, kasallikning birinchi kunlarida yoki hayotining dastlabki haftalarida klinik belgilar yuzaga chiqadi. Tashxis jarayonida chaqaloqning tug'ilishi, og'irligi, gestatsion yoshi, tug'ilishdan keyingi dastlabki oziqlanish xususiyatlari (ona suti yoki sun'iy aralashmalar), hamrohlik qiluvchi holatlar (asfiksiya, gipoksiya, infeksiya) tahlil etiladi. Kasallikning boshidan e'tiboran alohida klinik aniqlik bo'lmaydi. Tashxis qo'yishda chaqaloqda kuzatilayotgan umumiy ahvol buzilishi, yuz va tanadagi ohang o'zgarishi, bo'shashgan yoki oynimagan harakatlar, qorin pufakligi va og'riqlilik, ko'ngil aynishi va qusish, ovqat qabul qilishga qiziqishning so'nishi, tana haroratining anomaliyasi muhim ko'rsatkichlardir. Ich chiqarishda o'zgarishlar, ayrim hollarda axlatda qon va shilliq moddaning mavjudligi, ichi kelmay qolishi va peristaltikaning so'nishi tashxis uchun muhim signallar sanaladi. Bu belgilarni diqqat bilan kuzatish, boladagi kasallik rivojini ilk davrdan boshlab faraz qilish imkoniyatini beradi.

## ADABIYOTLAR TAHLILI VA METODOLOGIYA

Tashxis jarayonining muhim bo'lagi – laborator analizlar. Bu bosqichda eng ko'p e'tibor qaratiladigan holat – umumiy qon tekshiruvi, gematokrit, glyukoza, elektrolitlar, kaliy, natriy, xlor, qonning kislota-ishqor muvozanati (pH), qonda laktat kontsentratsiyasi, yallig'lanish markerlari (C-reaktiv oqsil, prokalsitonin, neyrofil markerlar), trombositlar soni va leykotsitlarning nisbatlaridir. Laboratoriya natijalari asosan yallig'lanish darajasi va metabolik o'zgarishlarni aniqlashga yordam beradi. Ko'pgina hollarda, nekrotik enterokolitda leykotsitoz yoki leykopeniya, trombositopeniya, gematokritning pasayishi, yallig'lanishga xos markerlarning oshishi kuzatiladi. Kasallik og'ir bosqichga o'tgan sari metabolik asidoz, laktatemia va ko'p organ yetishmovchiligi aniqlanadi. Instrumental tekshiruvlar, ayniqsa abdominal rentgenografiya, tashxisda beqiyos ahamiyat kasb etadi. Abdominal rentgenogramma orqali ichak devorining havo bilan to'lishi (pneumatosis intestinalis), ichaklarda gaz va suyuqlik pufakchalari, gazli wisplar, peritonit belgilarini (ichak teshilishi, qorin bo'shlig'ida erkin gaz) aniqlash mumkin. Aynan pneumatosis intestinalis nekrotik enterokolitga eng xos, patognomonik belgi sifatida qabul qilinadi. Qorin devori orqali palpatsiyada ham (klinika bo'limida) og'riqlilik, qattiqlik, peristaltikaning pasayishi kabi belgilar aniqlanadi. Perforatsiya yuzaga kelganda klinikada “ancha yengil”

ko'rinish mumkin, biroq, vaqt o'tishi bilan bolada septik holatlar, ko'p organ etishmovchiligi va hayotiy xavf ortadi [1].

Abdominal ultratovush tekshiruvlari (UZ-diagnostika) so'nggi yillarda keng qo'llanmoqda. Ular ichak devorining qalinlashuvi, peristaltikaning susayishi, erkin suyuqlik va eksudatning aniqlanishiga xizmat qiladi. UZ orqali, ichak devorining vitalitet darajasi, nekroz darajasi va asoratlarning aniqlanish imkoniyati oshadi. Shu bilan birga, UZ natijalarida ichak harakatining keskin susayishi, ichak devorida havo pufakchalari, ichak lümenining kengaygan vaqti, exogen belgilar kuzatiladi [2].

Nekrotik enterokolit tashxisini to'liq qo'yish uchun barcha mavjud ma'lumotlar va kundalik monitoringlar birlashtiriladi. Klinikadan to laborator etapgacha bo'lgan har bir qadamda ehtiyotkorlik va puxtalik talab qilinadi. Kasallikning oldini olish va erta tashxis uchun chaqaloqlar uchun maxsus risk guruhlar tuzilgan. Unga gestatsion yoshi 32 haftadan kichik, tug'ilgan vaqtda massasi 1500 grammdan past bo'lganlar, ko'p marotaba infeksiyalarga uchraganlar, sun'iy oziqlantirilganlar, perinatal asfiksiya yoki boshqa og'ir asoratlardan tug'ilganlar kiradi. Bu guruhdagi bolalarni chaqaloqlar reanimatsiyasi va intensiv terapiya bo'limida doimiy monitoringda saqlash tavsiya etiladi [3].

### **MUHOKAMA VA NATIJALAR**

Tashxis jarayonida diferensial diagnostika ham katta ahamiyatga ega bo'lib, bu kasallikning boshqa xastaliklardan, masalan, tug'ma ichak to'siqlari, mekonial peritonit, volvulus, invaginatsiya, sepsis va boshqa gemorragik sindromlardan ajratib ko'rsatishni talab qiladi. Rentgenogrammada ham boshqa kasalliklarga xos bo'lmagan pneumatosis intestinalis yoki erkin gaz hujayralari asosiy farq belgilari hisoblanadi. Klinikada esa, nekrotik enterokolitda kasallikning oldindan kechuvchi yallig'lanishli tuzilmalari, aniqlik, qiyomatli ahvol ixtisoslashgan yondashuvni talab qiladi. Tashxis bo'yicha tavsiyanoma va algoritmlar, xususan, Bell mezoni keng foydalaniladi. Bell mezonlariga ko'ra, nekrotik enterokolit gumonli, tasdiqlangan va og'ir shakllarga farqlanadi. Har bir bosqichning o'ziga xos klinik, laborator va instrumental belgisi bor. Gumonli bosqichda asosan sust klinika va yengil yallig'lanish belgilari ustun bo'ladi, markaziy tana haroratining buzilishi, qorin sohasida yo'qotilgan ohang va ich ketish, laborator markerlarning minimal o'zgarishi, rentgenografiyada esa, ichakda yengil gaz to'planishi kuzatiladi. Tasdiqlangan bosqichda kasallik ahvoli yanada og'irlashgan, yuqori harorat, eritrotsit va trombotsitlar kamaygan, yallig'lanish markerlarida o'zgarishlar bor, rentgenologik belgilar esa pneumatosis intestinalis orqali aniqlanadi. Og'ir bosqichda esa septik shok, ko'p organ yetishmovchiligi, peritonit, peritonal pufaklar, qorin devorida keraksiz suyuqlik, erkin gaz rentgenogrammada yaqqol tasvirlanadi [4].

Nekrotik enterokolit tashhisida so'nggi yillarda immunologik va molekulyar markerlardan foydalanish bo'yicha izlanishlar olib borilmoqda. Shulardan CRP,

prokalsitonin, interleykinlar, TNF-alfa, lökotsitlar miqdori va faoliyatini ko'rsatuvchi markerlar yaxshi natija bermoqda. Bu usullar yordamida kasallikning erta bosqichda aniqlanishi, og'irlik darajasini baholash va asoratlarning prognozini aniqlash imkoniyati nisbatan ortmoqda. Tashxisdagi asosiy mezonlar – chaqaloq ahvolidagi og'irlashuvi, qorin shishi va og'riqliligi, axlatda qon yoki shilliq aralashmalar, rentgenografiyada pneumatosis intestinalis va boshqa patognomon belgilarning mavjudligi. Boshqa laborator belgilar kasallik og'irligi, organizmda yallig'lanish darajasi va metabolik o'zgarishlarni baholash imkonini beradi. Ma'lumotlar va zamonaviy tadqiqotlarga asoslanib aytish mumkinki, nekrotik enterokolitda erta va ishonchli tashxis qo'yish barvaqt davolash, zarur hollarda jarrohlik aralashuvini o'z vaqtida amalga oshirish, ko'p organ yetishmovchiligi va sepsisni oldini olish, bolani hayot uchun xavfli asoratlardan asrash imkonini beradi. Shifokorlar va neonatologlar tomonidan to'liq, puxta va zamonaviy yondashuv hamda doimiy monitoring orqali ushbu kasallik oqibatlarini kamaytirish, chaqaloqlar tirikchilik ko'rsatkichini sezilarli ravishda yaxshilash mumkin [5].

### **XULOSA**

Xulosa sifatida nekrotik enterokolit chaqaloqlarda uzoq monitoring va puxta diagnostika protokollarini talab qiluvchi hayotiy xavfli kasallikdir. Bu muammoga faqat kompleks, tizimli va samarali yondashuv yordamida natija olish mumkin. To'g'ri tashxis, yetarli klinik va laborator tekshiruvlar, zamonaviy instrumental usullardan foydalanish, differensial tahlillar va muntazam monitoring orqali ushbu kasallikni erta bosqichda aniqlash va davolash imkoniyati xosdir. Shuning uchun barcha neonatolog va bolalar shifokorlari ushbu kasallik diagnostikasida eng so'nggi yutuqlar va tavsiyalar bilan hamnafas bo'lishi, barcha chaqaloqlarga individual va puxta yondashuv bo'lishini ta'minlashi lozim. Nekrotik enterokolitga qarshi uzoq muddatli chora-tadbirlar va ilmiy izlanishlar yosh bolalar salomatligi va hayoti uchun juda muhim ahamiyat kasb etadi.

### **FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR**

1. Aminov, A., & Yoqubova, S. (2018). "Nekrotik enterokolitda zamonaviy tashxis usullari." *Tibbiyot Ilmi*, 5(2), 22-27.
2. Davlatov, Sh., & Nasriddinova, G. (2021). "Chaqaloqlarda nekrotik enterokolit va uni barvaqt aniqlash." *Bolalar Shifokori*, 3(4), 63-69.
3. G'afurova, Z. (2020). "Nekrotik enterokolit: etiologiyasi va profilaktikasi." *Pediatrya va Neonatologiya*, 6(1), 37-43.
4. Jabbarova, O., & Abdullayeva, D. (2019). "Tug'ma va erta bosqich nekrotik enterokolit talqinlari." *O'zbekiston Tibbiyoti*, 4(3), 28-34.
5. Karimova, S. (2019). "Nekrotik enterokolit tashxisida laborator tekshiruvlarning ahamiyati." *Tibbiy Amaliyot*, 2(6), 16-21.
6. Matkarimov, B. (2022). "Yangi tug'ilganlarda nekrotik enterokolit diagnostikasi va davolash yondashuvlari." *Sharq Tibbiyoti*, 8(1), 11-17.
7. Rahimov, I. (2018). "Chaqaloqlarda ichak kasalliklari va nekrotik enterokolit tafovutlari." *Zamonaviy Tibbiyot*, 3(2), 54-59.